

לוחמת שטח בנוי
לקח קרבות
ירושלים

אל"ם מ. גור

(על כך נחזור ונדון בהמשך תיאור הלחימה) אין אפשרות להימנע מכך בשטחי-כינוס, כי רק בהם ניתן לרכז עוצמה רבה וניידת.

ארטילריה על תנועה לכינוס

ההפגזה הירדנית על ירושלים ומבואותיה המערביים החלה כבר בשעות הבוקר. החל מאיזור קרית-ענבים נמצאו הכוחות העולים ירושלימה תחת תצפית והמפקדות אף תחת אש ארטילרית. מפקדות-הגדודים, אשר נעו יחד עם חטיבת-השריון על הכביש הראשי, נמצאו תחת אש לאורך קילור מטרים רבים ובמקום אחד אף תחת אש מגשק שטוח-מסלול. היחידות עצמן נעו על צירים פנימיים, שלא נורתה עליהם אש, והתנועה כולה התנהלה ברכב רך — אוטובוסים ומשאיות — ללא תקלות עד לשטח-הכינוס בבית-הכרם. בעת התנועה על רכס רמת-ריזאל נראו פגזי-האויב מתפוצצים על הקסטל וסביבתו, ועל אף המרחק של כשלושה קילומטר רים, הישרו מתיחות מסוימת. העיניים בלשו בקפדנות אחרי פגזים קרבים, והאוזניים היו קשובות לקול-הנפץ, אשר הדף התגלגל בין ההרים הגבוהים והגיה מכל העברים... משמעות ההפגזה החלה לקרום עור וגידים בעוד הכוחות רחוקים מקריהאש והקרב הנפשי החל מקו שמיעת קולות-הנפץ, הרחק מעבר לטווח-האש הממשי...

מפקדות תחת אש

המפקדות הגיעו לאיזור שנלך לקבלת הפקודה, ובמקום ציפתה להם קבלת-פנים ארטילרית חמה מאוד. בחצר המחנה, ברחוב גאולה ובשורת הבניינים שמעבר לרחוב נפלו פגזי 25 ליטראות, ללא-הפסק. אלה אשר פגעו בחצר או ברחוב התפוצצו ללא שריקת-אזהרה... האחרים, עברו את הרחוב בשריקה והתפוצצו בין הבתים הסמוכים. אלה ואלה אילצו את הקצינים להידבק לקירות ולנוע שפופים.

המפקדות, "תפסו עמדה ומחסה" שעה שכוחותיהם היו עדיין הרחק בעורף ועד לעמדות-התצפית נותר מרחק רב. הרחוב שימש מפגש וחניה לכלי-הרכב. אולם עד מהרה נלמד הלך הראשון: הסתלק מן הרחוב מהר ככל האפשר והיצמד לקיר-הבתים. גם הטנקים, אשר עמדו פרוסים לאורך הרחוב, לא חשו בנוח. גם צוותי-הטנקים הם בשר-ודם שלא רצו להיפגע עוד לפני שיירו את הפגז הראשון.

עם חשיכה נחלשה האש הארטילרית של הירדנים. היתה בהפסקה זו תרומה חשובה למוראל ולקצב ההתארגנות. פגזים המשיכו אמנם להתפוצץ פה ושם ואף מצאו את קרבנותיהם אולם ההפגזה הדלילה לא גרמה הפרעה של ממש לצנחנים בהתארגנותם. מרבית החיילים מצאו מחסות בחדרי-מדרגות ובדירות שבקומות תחתונות, שם נתקבלו באהבה רבה על-ידי תושבי-השכונה.

תנועה להיערכות

שלב קריטי בהכנות לחימה היה המעבר משטחי-כינוס לשטחי-היערכות. בגלל האש הארטילרית הירדנית היתה העיר

בחוברת, "מערכות" קע"ז ניתחנו צדדים אחדים של לחימה בשטח בנוי, כפי שהם משתקפים בספרו של הגנ' צ'ויקוב על מערכת סטלינגרד. תיאוריו המפור-טים של צ'ויקוב נוגעים בעיקר לחודשים הראשונים בהם נמצאה הארמיה שבפיקודו בהגנה בעוד האר-מיה הגרמנית של פון-פאולוס היתה התוקפת.

אף שלא נעלמו ממני ההבדלים באשר לגודל-הצבאות, עוצמת-הנשק ומרחבי השטחים בהם נערכו הקרבות — בסטלינגרד ובירושלים — ניתן לערוך השוואה תור-תית ולמצוא את השוה והשונה בסוג מיוחד זה של לחימה בשטח-הבנוי.

מעל לכל בולטת החשיבות העצומה של הלוחם הע-שוי בליחת והלוחם ללא-הרף להשיג את המטרות והיעדים אשר הוצבו בפניו, גם כאשר הוא פועל לבד או בתוך יחידה קטנה.

אין כשטח-בנוי המאפשר מחבוא ומסתור על כל צעד ושעל, ולכן אין דומה לגבורת הלוחם המתגבר פעם אחר פעם על הנטיה הטבעית למחסה ויוצא חוצץ אל מול כדורי-הצלפים הממתינים לו, "אישית". המייחד את גבורתם של הצנחנים אשר לתמו בירו-שלים היא תנופת-התקפתם שלא פסקה אף רגע והתקדמותם הרצופה, בניגוד לכל המקובל במערכה מסוג זה. בשום מקרה לא נעצרו הכוחות ל,יישור קו" לקבלת סיוע ארטילרי או אוירי אשר היו מוכ-נים לכך. בזכות מסירות וגבורה אלה שוחררה העיר לפני שעלה בידי גורמים עוינים למנוע מעם-ישראל את בירתו הנצחית. במערכה זו נפלו לוחמים רבים וטובים — לזכרם מוקדש המאמר.

ארטילריה על שטחי כינוס והיערכות

הגנרל צ'ויקוב מספר, שאחת הדרכים העיקריות בה שברו לוחמיו את ההתקפות הגרמניות היתה הנחתת אש ארטילרית על ריכוזי-כוחותיהם רגעים ספורים לפני תחילת-ההתקפה. לצורך תיאורו, המשכנע כשלעצמו, מביא צ'ויקוב את יומנו האישי של לוחם גרמני בו מתואר כיצד היו הפגזות אלו שוברות את מוראל הלוחמים ומנפצות את ביטחונם בהצלחת-הפעולה: הם ראו את פצועיהם והרוגיהם מונחים לידם — מראה מדכא לפני קרב, וכן ברור היה להם שהאויב הרוסי יודע על כוונתם לת-

קוף וממתין להם. צ'וי-קוב מוסיף ומספר על המאמץ הבלתי-נלאה, שלו ושל יחידותיו, לש-לוח קציני-תצפית קד-מיים אל עומק המערך הגרמני לכוון את האש ולייעלה. בניגוד לאיזור-הלחימה עצמו, בו מש-תדלים הכוחות להימנע מתנועה ושהיה ברחו-בות ובשטחים פתוחים

תנועה להיערכות

היתה התנהגותם הנפלאה של התושבים. בחדיי-המדרגות ובדירות מצאו חיילינו לא רק מחסה מאש, אלא סעד רוחני שאין דומה לו. אין ספק, שהופעת-הצנחנים בירושלים בישרה לתשוביה טובות, אולם עיר זו, על זקניה, נשיה וילדיה, עמדה תחת הפגזה מאז שעות-הבוקר; אזרחים נפגעו בה בכל קצות-העיר. היה זה אך היום הראשון למלחמה ואיש לא יכול היה להתנבא מה ילד יום. תושביה הוותיקים של העיר זכרו את מלחמת-הקוממיות, בה עמדה העיר במצור ורעב ממושכים וכבדים. מכאן אל קפיצת-היד וחסכנות במזון המרחק עלול להיות קטן.

אך היפוכו של דבר אירע בירושלים בתשכ"ו. הצנחנים הוצפו בשפע של כיבודים ואהבה. ולא זאת בלבד — תושבים רבים, מבוגרים ומנוסים בחיים ובמלחמה, חייבו ממש את הלוחמים להתקשר בטלפון לביתם ולהרגיע את יקיריהם בעורף.

יחס מופלא זה לא רק שסייע להתגבר על הפחדים של טרם-קרב, אלא נטע בחיילים הרגשה מחודשת ומחוקת של בית. הם נלחמו כאשר תחושת-החום המשפחתית מפעמת בלבם. אין ספק שחום זה סייע רבות להתגבר על צמרמורת הקור וההתרגשות שפקדה את הצנחנים בשעות-המתח וחוסר-הידע אשר קיננו בהם משך שעות של הפגזה ארטילרית בלתי-פוסקת.

סיור ותצפית

אחת המטרות של אש ארטילרית ואש שטוחת-מסלול לפני הקרב היא למנוע ממפקדיו של הכוח התוקף אפשרות תצפית נוחה ותכנון מפורט של קרב-המגע.

ואמנם, כשהתכנסו המפקדות בפינת רחוב צפויה עמדה בפנינו שאלה פשוטה, אך חשובה: האם לצאת לסיוור-מפקדים עד לקו-האש ולסכן את המג"דים ומפקדי-הפלוגות,

שרויה בהאפלה כללית. הכוחות, אשר לא הספיקו להכין שילוט מאיר ומוריד-דרך, נאלצו להתקדם אל קו-ההתחלה ברחובות מפותלים ולא מוכרים. בגלל החשש ממטחים ארטי-לריים נעו האוטובוסים במרחקים זה מזה ומדי-פעם נותקו כוחות-משנה וטעו ברחובות. רובם שבו עד מהרה על עקבם והצטרפו אל יחידותיהם. אולם, לגדוד של עוזי אבד האוטור-בוס של "רייניץ", ובו רבים ממכשירי-הקשר של מפקדת-הגדוד וכמעט כל הצוותים לפריצת-הגדרות. ממש ברגע האחרון, לאחר שעוזי המג"ד, דן הסמג"ד ועוזי המ"פ כבר אלתרו צוותים חדשים, מצא עמוס, קצין האג"מ, את האוטור-בוס האובד על הצוותים שבו והביאם אל חבריהם המצפים כשכבר החלו פצצות-הריכוך הראשונות לרדת על האויב.

אותו קצין אג"מ אף הביא את ראש-הגדוד של יוסי פ' אל המאסף של עוזי ובכך יצר את התיאום הפיזי בין שני הגדודים, אשר היו עתידים לפעול בגיזרה אחת. תיאום כזה חיוני במיוחד בשטח בנוי, כי די בבניין אחד כדי להפריד בין שני כוחות עד כי לא ידעו זה על קיומו של זה. ואמנם כך אירע בין שתי יחידות רפואיות אשר פעלו בהצטיינות כל אחת בפני עצמה בלי לדעת, כי מרחק של 60 מטר בלבד ובניין מפריד ביניהן.

שטחי היערכות

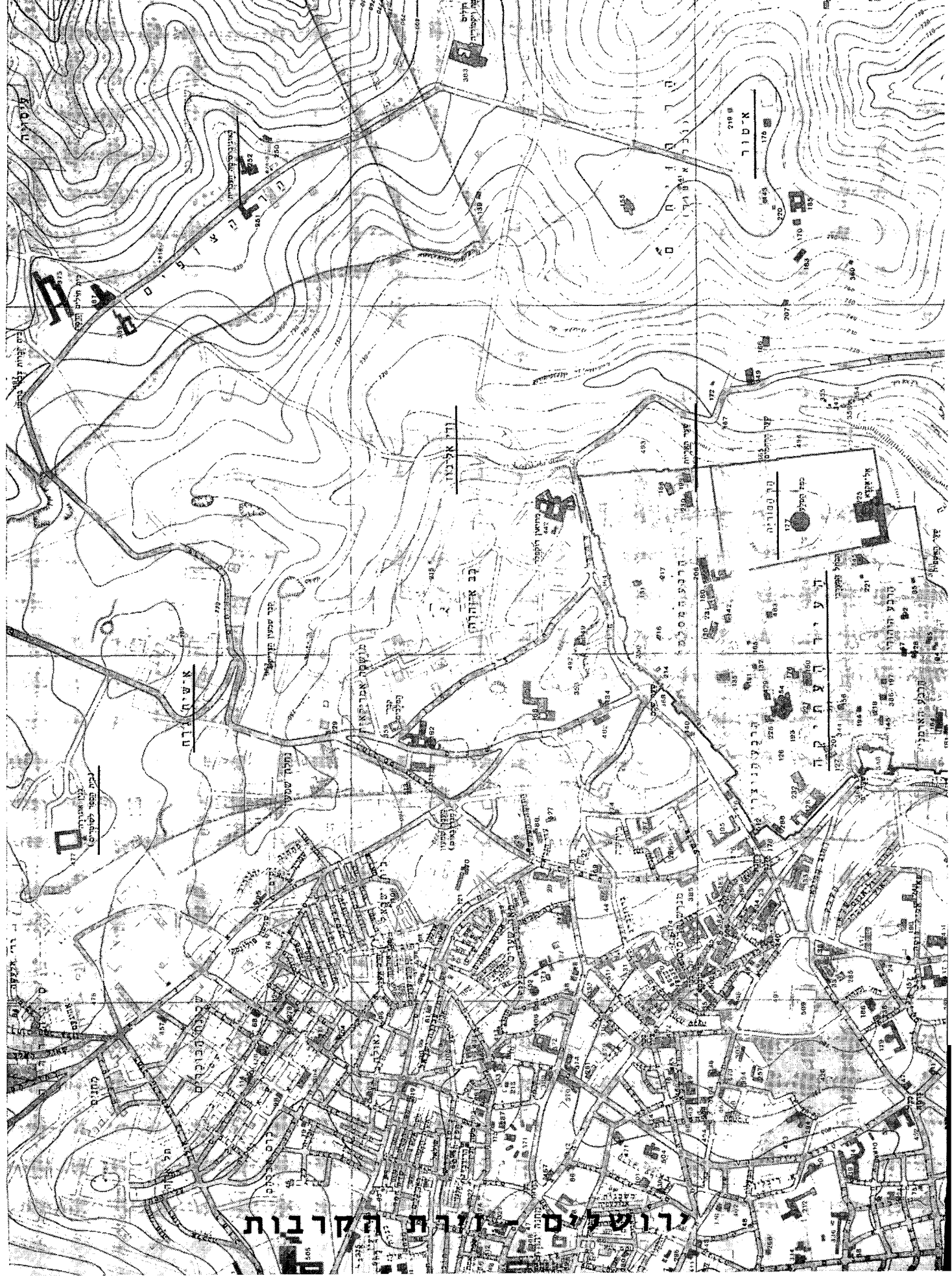
כרבע שעה לפני שעת ה"ש" נמצאו רוב הכוחות בשטחי-היערכות. האויב חש כנראה בתכונה שמעבר לגדר והגביר את האש. למזלם של הכוחות היתה אש זו מכוונת אל לבה של העיר במגמת אמנעה כללית ולא אל שטחי-הריגה שבקור-האש. מוצב-הפיקוד של החטיבה, אשר התמקם על גג נישא ברחוב יואל — מרחק 200 מטר מהכוחות — נמצא במרכז אלומת-אש של תותחי 25 ליטראות, ואילו בקו-האש עצמו שרר עדיין שקט.

מצב זה נשתנה מייד עם תחילת ההנחתה הארטילרית שלנו. תותחי ה-25 ליטראות המשיכו אמנם לירות אל העיר, ופגז אחד פגע פגיעה ישירה בגג עליו נמצא מוצב-הפיקוד החטיבתי, אולם עיקר אש ה-81 מ"מ כוונה אל שטחי-הריגה מתוכננים מראש בקו-המגע.

מעניין לציין שדווקא שני הגדודים הפורצים לא סבלו אבידות בשטחי-היערכות ואילו הגדוד של יוסי פ', שהיה בשלב זה בעתודה, נפגע באופן רציני. על אחד הצמתים, אשר בקרבתו נעו הפלוגה של חגי, מפקדת-הגדוד ותחנת-האיסוף, צמודים לקירות, נפלו מספר מטחי-מרגמות, ותוך שניות ספורות יצא כמעט כל הכוח הזה מכלל-פעולה. את הסמג"ד, הרופא הגדודי, הקמב"ץ ועוד כארבעים לוחמים נאלצו לפנות עוד לפני שיירד כדור אחד... יוסי, המג"ד, נשאר עם קצין-הקשר ורץ לנהל את הקרב הצפוי למשך שעות רבות ועקובות מדם ללא הרופא והחובשים, אשר לאחר שטיפלו בנפגעים האחרים, חבשו את עצמם ופוננו אחורה, דואגים לחבריהם הממשיכים בלעדיהם קדימה...

אוכלוסיה

אחד הגורמים, שסייעו ללוחמים להתגבר על המועקה הנפ-שית והאבידות מאש-הארטילריה בשטחי-הכינוס וההיערכות,

ירושלים - זירת הקרבות

אטרור

ור אלכנה

אשור

העיר הקדומה

בב אורח

בית הכנסת

המסגד

המסגד

המסגד

המסגד

המסגד

לחימה ברחובות

בספרו על הלחימה בסטלינגרד מזהיר גנרל צ'ויקוב מפני תנועה ברחובות ובשטחים פתוחים. הנטיה הטבעית של הכוחות היא לנוע במקום המאפשר תנועה מהירה, כלומר, רחובות. אולם, רחובות הם שטח-הריגה טובים לאש ארטילריה, לטנקים, לנשק קל ולרימונים.

לכן — הפכה הלחימה בסטלינגרד עד מהרה לסדרת קרבות על מבנים, כאשר עיקר התנועה נעשית דרך חצרות. מובן מאליו ששיטה זו מאיטה בהרבה את קצב-ההתקדמות. לכן — מגן המצליח לאלץ את התוקף לנטוש את צירי-ההתקדמות המהירים ולעבור לקפיצות-קרב מחצר לחצר ומגג אל גג, משיג את עיקר מטרותיו. שבירת תנופת-ההתקפה ופיצול העוצמה התוקפת למאמצים קטנים, המנותקים האחד ממשנהו והניתנים להשמדה כל אחד בנפרד, היא כמעט ניצחון.

לא בכדי תקפו הגרמנים באחת האופנסיבות העיקריות שלהם בתוככי העיר סטלינגרד בכוח של חמש דיביזיות בגיזרה שרחבה כ־5 קילומטרים. שטח בנוי בולע כוחות ולא נודע כי באו אל קרב.

החלטתנו היתה נחושה להימנע מהדרדרות לקרב כזה בירושלים!

● ידענו שהזמן העומד לרשותנו קצר.

● ירושלים היא בירת-ישראל, וידענו שלאחר הקרב נוסיף ונשב בה. לא היתה לנו כל כוונה להפכה לעיר-חרבות. מלחמת-הרס היתה שמה לאל את טיעוננו המוסרי לגבי יחסנו אל העיר הקדושה.

● מערכה ארוכה תובעת קרבנות רבים. במלחמת-הקוממיות נהרגו בירושלים למעלה מאלף איש ובגלל סיבות אובייקטיביות, ועל-אף גבורת-הלוחמים, נש-

חבורת הפיקוד צופה על זירת הקרב

או להסתפק בתצפית מרחוק וקביעת התכנית מעל גבי תצלומי-אוויר אשר היו בידינו. בשלב זה, בכמות קטנה בלבד. ניסיוננו בעבר הורה לנו שגם בלי תצפית של ממש מצליחים מפקדים ללמוד את יעדיהם במידה מספקת. את החסר משלימים התבונה, הרצון להצליח והדבקות במטרה. אולם אבדן-מפקדים לפני הקרב עלול להיות הרה-רשואה.

הוריתי להסתפק בתצפית מרחוק ורק עם אור אחרון להתקרב ממש אל נקודות-הפריצה.

הגדוד של יוסי פ', אשר נועד לשמש בשלב ראשון כעתודה ועיקר משימתו המתוכננת היה בסביבות שער-הורדוס, בחומת העיר-העתיקה, עלה על אחד המבנים הגבוהים בעיר העברית ומשם צפה אל השטח. מפקדי הגדודים הפורצים, עוזי ויוסי י', מצאו עצמם נדחפים קדימה. שניהם ניצלו את הרווחים בין מטחי-האש הארטילריים וצרורות-המקלעים והתקרבו אל קר-המגע.

ואמנם, כשעלה עוזי עם מפקדי-פלוגותיו על אחד הגגות, החלה אש המרגמות הירדניות לזחול לקראתו. צרורות בוד-דים וזוהרים פילחו את האויר מעליהם ולצדם.

מעמדו ראה יוסי י' כיצד מתקרבות פצצות-האויב עד לסביבת עמדתו של עוזי ממש. המפקדים המשיכו בתכנון ורק כאשר הפכה ההפגזה לקשה וסמיכה, ירדו מן הגג ורצו קדימה, מזרחה, אל החומה שהגנה על רחוב שמואל הנביא מפני האש שטוחת-המסלול.

היום נטה ולאור הדמדומים החליט עוזי להתקרב ממש עד עמדות-הרתק המתוכננות ולוודא שכל מ"פ יודע היטב את מקומו.

כחצי שעה מאוחר יותר עשה כן יוסי י' עם מפקדיו. בחסות החשיכה החליק עם מכוניותיו במורד רחוב ברא"ל והגיע עד לבתי-המפונים. פגזים וכדורים נותבים ליוו אותם בדרכם אך לא נחתו עליהם. את הכיכרות הנרחבות שבין בנייני-המפונים עברו המפקדים ברגל והגיעו עד לעמדת-הפריצה ממש.

סיכום ביניים

אש האמנעה הארטילרית של הירדנים הטרידה ולעתים אף גרמה לאיבוד זמן יקר וחיוני. היא גרמה לשיבושים באיתור הגדרות, אולם לא הצליחה למנוע מהמפקדים — מג"דים ומ"פים — להתקרב עד הגדרות ממש, ולנטוע במפקדים הרגשת-ביטחון לקראת הפעלת כוחותיהם בעת ההבקעה עצמה. אש-הארטילריה גרמה למתח של טרם-קרב, שעות רבות לפני הקרב עצמו. היא הסבה לחלק מהיחידות אבי-דות כבדות בשטח-ההיערכות. אש נ"ט של כוח-תינו שהומטרה על הירדנים הקטינה בוודאי את יעילות אש הארטילריה שלהם.

ארה ירושלים חצויה. ידענו שבמערכה מהירה יהיה מספר הנופלים קטן בהרבה.

היה עלינו להתאים את שיטת הלחימה למטרות אלו, והסתבר שלא יכולנו לקבל את עצתו של הגנרל צ'יקוב ולהימנע משימוש ברחובות ומתנועה בהם.

למעשה נלחמנו בעיקר ברחובות. האמנו, שלאחר הבקעת קרהבי צורים העיקרי נוכל לנוע במהירות אל היעדים המערכתיים בעורף האויב ובכך גם להימנע מהת-

כתשויות יתרות וגם לקבוע עובדות טקטיות ומדיניות מכריעות של שליטה בכל תחומי העיר.

צ'יקוב מפתח את שיטת ההגנה הסובייטית: להפריד בין כוחות החי"ר והטנקים. או אז מטפלים בטנקים המבודדים בנשק נ"ט ומשמידים אותם. נגד החי"ר פועלים בארטילריה, בנשק שטוח-מסלול כבד ובנשק קל.

לרשות הירדנים עמדו תול"רים — כלי נשק נ"ט נייד וטוב, בעיקר בשטח בנוי המאפשר לגייף מחסות רבים. בתוך העיר היו להם כשתי מחלקות של מרגמות 81 מ"מ — מחלקה אחת בעיר החדשה וכמחלקה בעיר העתיקה, ליד הר הבית. כן עמדו לרשותם גדודות תותחים 25 ליטראות, סוללה של 155 מ"מ ויתכן אף כוח של מרגמות 120 מ"מ. נשק שטוח-מסלול היה לפי התקן ובעמדות נמצאה כמות ענקית של תחמושת כולל רימוני יד, בוקות, ורימוני רובה.

...תוך לחימה ברחובות.

נ"ט. אין ספק שלו היו הירדנים מפעילים את הארטילריה שלהם בתוך העיר היו נגרמות לכוחות שלנו אבידות כבדות. מדוע, אם כן, לא עשו כך?

התשובה היחידה האפשרית היא, כי תנופת ההתקפה של הצנחנים והיצמדותם המתמדת אל הכוחות הירדניים מנעה זאת מהם: כל ירי ארטילרי על כוחותינו היה מסכן באותה מידה את כוחותיהם.

על כך כתב צ'יקוב: הדרך היחידה להמנע מעליונות אווירית גרמנית היתה להיצמד אל הגרמנים עצמם.

לסיכום: — כוחותינו נעו אמנם בשטחי ההריגה, אולם תנופת ההתקפתם והיצמדותם הבלתי-נלאית אל האויב מנעו ממנו שימוש בארטילריה.

מובן שעלידי תנופה זו נאלצנו לעתים לוותר על השימוש בארטילריה שלנו. אולם אין להשוות נזק של פצצות הנורות עלידי המגן לשטחי ההריגה פתוחים אל הנזק אשר עשויות לגרום פצצות התוקף על מבצרים בנויים.

אמת — הירדנים יכלו לסכן את חייליהם ולירות בקרבם — אולם מזאת הם נמנעו בדרך כלל.

הסיכון שלקחו המפקדים שלנו היה מחושב והצלחת מעל לכל המשוער.

מרגע ששותקה בדרך זו האש הארטילרית הירדנית, לא הצליחה אש הנשק הקל שלהם להפריד בין החי"ר והטנקים שלנו. מדי פעם ניטש בין הלוחמים הוויכוח מי ינוע קודם — חי"ר או טנקים — אולם הם לא נפרדו אף פעם, איבטחו וסייעו זה לזה.

כך, בניגוד לדעתו של צ'יקוב, התקדמו כוחותינו ברחובות והגיעו במהירות אל יעדיהם המערכתיים. בשלב מסוים דיווח

מדי פעם יוסי פ', שלוחמיו מדלגים על מספר מבנים המגלים התנגדות; לעתים נאלצו לחזור ולטפל בהם אך לרוב הופעלו נגדם כוחות עורפיים. אין ספק שדחיפה זו קדימה היא שערערה את כוח-הרצון של לוחמי-הלגיון, ומנעה מהם לחימה מסודרת והתארגנות-מחדש לאחר ההבקעה הראשונית.

צוותי קרב

צ'ויקוב מרבה לדבר בספרו על „קבוצות-סער“. ניסיונם לימדם שאין טעם להפעיל יחידות גדולות בשטח בנוי. הם בנו „קבוצות-לחימה“ מעורבות: מחלקה או שתיים חי"ר, טנק אחד או שניים, כיתת-הנדסה, תותחים נ"ט וארטילריה. קבוצת-לחימה כזו מסוגלת לכבוש בית גדול או קבוצת-בתים המהווים מרכז-התנגדות.

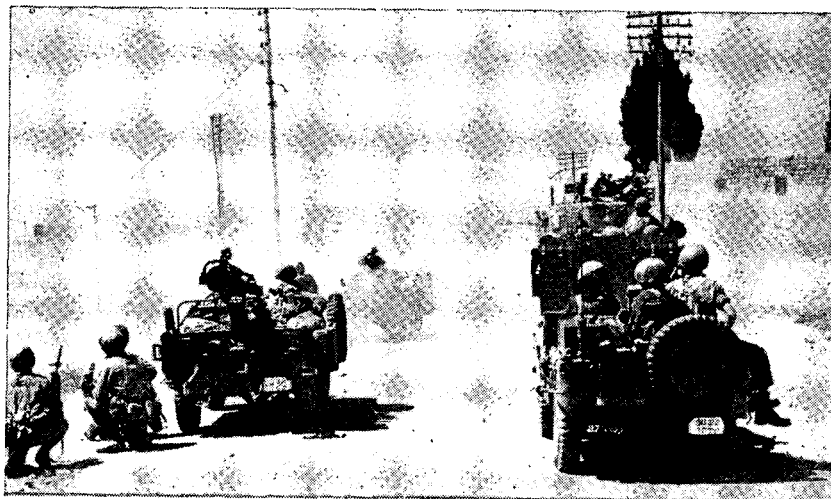
עקרונית נראית לנו שיטה זו נכונה. מסיבות שאותן נפרט לא פעלנו כך, אולם השתדלנו לשמור על העיקרון של שיתוף-פעולה מלא ושילוב חי"ר, טנקים, ארטילריה, הנדסה ותול"רים. השיטה אשר קבעו המג"דים היתה לרוץ קדימה ולא להתעכב אלא מחוסר ברירה. לכן, פרט להתבקעה ראשונית, לא היה טעם להקצות מראש כוחות לבניינים מסויימים, או למרכזי-התנגדות. המג"דים והמ"פים סמכו על תושיית-הלוחם אשר פותחה בצנחנים משך שנים וביכולת הלוחמים לאלתר כוחות תוך כדי היתקלות. כיוון שממילא צועדים המפקדים בראש כוחותיהם, יכולים הם לקבל החלטות במקום מבלי להיות קשורים מראש למבנה כלשהו. משעברו הטנקים ליד גבעת-התחמושת, אישר יוסי י' לסגנו, דורון, לקחת שני טנקים, לער לות אתם על הגבעה, ולסייע בכיבושה. הוא עצמו המשיך קדימה אל יעדו המרכזי — מלון „אמבסדור“ וסביבתו. יוסי פ' צעד אחר המחלקה הראשונה, לא הרחק מהמ"פ, יוסי א', ואחריו אלכס, וחילק עבודה בהתאם להתפתחויות. לכן, בהתקפה על בית יחזק"א או ברחבת מעבר מנדלבאום הוא הצליח לרכז לפחות שישה טנקים!

עוזי וסגנו דן שלחו תול"רים וטנקים לכל מקום בו נראה שהם דרושים, או התרוצצו אתם בעצמם. אצל יוסי י', כאשר היו די טנקים לערעור עמדות בית-הספר לשוטרים, פעלו התול"רים של אשכול לפינוי-נפגעים וכך עשו עבודה נפלאה וחשובה לאין-ערוך. אחר-כך נכנסו למערכה ביעודם העיקרי. מספר הלוחמים בגדודים היה די מצומצם — באופן יחסי למשימות. פיצולם מראש לכוחות-משימה היה עלול לגרום בזבוז כוח-אדם. כל מפקד ידע שמאחוריו אין תגבורות. עם הכוח ההתחלתי היה עליו להשלים את כל משימותיו. השיטה הגמישה של הפעלת-הכוחות לפי החלטות מפקדים הנמצאים בראש כוחותיהם הבטיחה ניצול כוח-אדם עד כדי מקסימום. יוסי פ' החליף את פלוגה א', אשר לחמה מאי-זור-הפריצה ועד „סימטת-המוות“, רק כאשר נפגעו מרבית אנשיה ואזלה תחמושתה. אז הוא הכניס במקומה את פלוגה ג' של אלכס, אשר נפצע כבר בתחילת הקרב ומשך בקושי

את רגלו. פלוגתו כבר הספיקה לטהר מספר עמדות ירדניות שהוסיפו לפעול בעורף פלוגה א'.

בגדודו של עוזי טיהרה פלוגתו של מאירקה את המבנים באזור-הפריצה, אולם הפלוגות של זמוש ומוסה התקדמו מבלי להתעכב. נוצר מצב מסובך, כביכול, שבו נלחמו כוחות-הגדוד בארבעה או חמישה אזורים בבת-אחת, לעומק ולרוחב. ברקאי, הקמב"ץ של עוזי, נטל את הפיקוד על אחד הכוחות אשר מפקדו נפצע וטיהר את שכונת שיח-ג'ראח. מפקדת-הגדוד, תוך כדי תנועתה בשטח, נכנסה בעצמה לקרב טיהור והמשיכה בו עד לגבול הגיורה עם גדודו של יוסי פ'. מפקד-המחלקה אריה, פשט עם מחלקתו על המרגמות, אשר פעלו מתוך ואדי ג'וז, ואילו מוטה ומוש המשיכו להתקדם בשני כבישים תוך טיהור כוחות-האויב בעמדות ובבניינים. רק שמירת-התנופה בדרך זו אפשרה ניצול מלא של הכוחות והגעה אל יעדיהם המערכתיים בשעה מוקדמת.

במלחמת-הנופה כזו היתה כל דבקות בצוות-קרב קשיה גורמת עיכוב מיותר. חומרי-נפץ היו עם כל הכוחות, ולפחות מחצית פלוגת-ההנדסה נעה עמם קדימה. אולם פיצוץ מבנה מחייב השתהות, ואילו הכוחות העדיפו הסתערות,

צוות קרב: חי"ר-ג'יפים וחל"מים

טיהור (לעתים שטחי) והמשך ההתקדמות. אמת, הירדנים שנשארו בעמדותיהם המשיכו לעתים לפעול גם לאחר מעבר הכוחות הראשונים. אולם אין ספק שכאשר הותקפו עלי-די כוחות עורפיים יותר, ובידעם שהם עלולים להישאר מנותקים כל רגע, גברה נטייתם לזרוק את נשקם ומדיהם וליהפך לאזרחים שלווים בפיג'מות...

אין להתעלם מעובדה נוספת: כדי לפוצץ בית יש להגיע אליו כדי להניח את חומר הנפץ. גישה זו, אם אינה נעשית במחילות תת-קרקעיות, אינה בטוחה כלל ועיקר, והחברה העדיפה להתקדם הלאה ו/או להפעיל נגד הבתים שנותרו טנקים או תול"רים במקום לפוצצם.

במקרים בהם נדרש נשק נ"ט כבד יותר מבזוקות, והטנקים היו מרוחקים או עסוקים בגיורה אחרת, עשו את המלאכה התול"רים — באומץ, במהירות וביעילות. חשופים לאש מכל

בכל העוצמה הארטילרית, וזו עשתה אמנם עבודה נאמנה ותכליתית: זמוש הפעיל אש לשיבוש התקפת-נגד על מור-דותיו של רכס אוגוסטה-ויקטוריה. יוסי י' הפעיל אש ארטילרית על גבעת-המבצר, אשר עמדותיה שלטו על גבעת-התחמושת ועל השטח-הפתוח אשר בינה ובין גבעת מלון „אמבסדור“; לקראת כיבוש רכס אוגוסטה ויקטוריה, גם בהתקפת-הערב וגם בהתקפת-היום, הנחתנו מכה ארטילרית אדירה וכן עשינו בקטע החולש על התנועה בעמק קדרון ועל הדרך העולה אל שער-האריות.

מן הראוי יהיה למצוא עוד הודמנות לספר בהפעלת ארטי-לריה בשטח בנוי ובשטחים צפופים.

הפעלת טנקים

חשיבותם של טנקים בלחימה בשטח בנוי הוכחה בקרבות-ירושלים הוכחה חותכת וחד-משמעית. בכל מקום בו הופיעו עלתה רוח-הצנחנים ותנופת-התקפתם קיבלה משנה מרץ ותוקף. כפי שכבר סופר החלו הטנקים את המערכה שלהם בשטח-הכינוס, ברחוב גאולה שליד שנלר, מקום שהיה מרכז להגדת חתת האש הארטילרית הירדנית כבר בשעות אחר-הצהריים. אולם אש זו לא מנעה מהטנקיסטים לתפוס את עמדות-האש שלהם למתקפה בדיוק כמתוכנן.

סיור עמדות-האש בגיזרת שיח-ג'ראח ובית-הספר לשוטרים בוצע על-ידי המ"פ רפי ומפקדי-המשנה שלו, באור אחרון. אולם הוא לא הסתפק בכך ובחשיכה ירד שוב אל קריאה וציין לכל מפקד את מקומו המדויק של כל טנק.

עקרונית אין טעם לקרב טנקים לטווח כה קרוב (150 מטר) מעמדות-האויב. קרבה זו חושפת אותם לנשק ג"ט קל, בעוד שהם אינם מנצלים את טווח-התותח שלהם. אולם זהו קרבן תורתי ראשון הנתבע על-ידי השטח הבנוי: חוסר תצפית וחוסר שדות-אש גדולים.

במשך כשעה-רבע עמדו הטנקים במקומם ברחוב צפניה — כשיכולת תמרוןם אפסית כמעט — פיצחו ושיתקו עמדות-אויב וליוו באשם את הצנחנים הפורצים פנימה בין הגדרות והעמדות אשר מולם.

על גיזרת בית-הספר לשוטרים בלבד — מטרה ברוחב של כ-100 מטר — פעלו ברציפות שמונה טנקים. הם נשטפו באש מרגמות 81 מ"מ, ובאש שטוחת-מסלול. מפקדים נפגעו, אנטי-נות נקרעו וכל הציוד החיצוני נשרף. למרות היותם, כביכול, מסייעים, היוו הטנקים חלק מהותי מהכוח המסתער ועשו זאת בגבורה.

ברגע שהגדודים חדרו אל תוך המערכים נצטוו הטנקים לנוע אל עבר הפירצה ולהצטרף למלחמה „בפנים“. תנועה זו בוצעה בחשיכה ובדרך תחתית, אשר לא פונתה עדיין לחלוטין ממוקשים.

עם אור עמדו הטנקים ליד רחבת בית-הספר לשוטרים מוכנים לפעולה. שניים מהם נקראו לסייע ללחימה בגבעת-התחמושת. בשלב זה היתה כבר מרבית הגבעה בידי פלוגות-הצנחנים, ורק בחלקה הצפון-מזרחי נמשכה מלחמת-החפירות והבונקרים. הסמג"ד דורון כיוון את הטנקים לעמדות-האש, אולם כאן קרה הבלתי-צפוי: בגלל תלילות-הגבעה וצפיפות-

הסוגים הם התרוצצו ברחובות הרחבים וניפצו לרסיסים כל עמדת-צליפה אשר הפריעה להתקדמות. הנשק המסובך ביותר לשימוש היה הארטילריה. ההיצמדות הבלתי-פוסקת אל כוחות-האויב, אשר מנעה ממנו כל אפשרות של התארגנות-מחדש וביסוס קווי-הגנה נוספים, עלולה היתה להיפגם לו היו החבר'ה שומרים מדי פעם טווח-ביטחון מספיק מקו אש הארטילרית. על-מנת לוודא שאנשינו המתקדמים לא ייפגעו מהאש שלנו היה צורך לתאם כל הזמן בין היחידות בגזרות השונות, ליישר מדי-פעם את הקו, לעלות על עמדות-תצפית לטיווח יעיל ולהכניס את אנשינו אל מאחורי מחסות.

תהליך זה הינו איטי ומסורבל. אם נוסף-לכך שכל התרחקות מהאויב היתה חושפת את אנשינו לאש-הארטילרית שלהם, יובן מדוע לא היה אף מקרה אחד בו התעכבו הצנחנים לשם טיווח-מחדש והפגזה לתכלית.

ראוי להזכיר שתי עובדות טכניות חשובות: בנייני-ירושלים בנויים אבן. פגז תותח או פצצת-מרגמה אשר אינם פוגעים בעמדה פגיעה ישירה אינם גורמים לה נזק של ממש. עמדות-הירדנים היו בנויות בטון מזויין כשמעליהן קומה עד שלוש קומות של דירות-מגורים. על אזורי-ההבקעה הונחתה מכה ארטילרית כבדה: במשך כחצי-שעה נפלו על שתי גזרות, שרוחב כל אחת מהן כ-150—200 מטר, כ-1800 פצצות ופגזים ממרגמות 160 מ"מ, תותחים 155 מ"מ ומרגמות 81 מ"מ. אין ספק שהיתה לאש זו השפעה מדכאת על מוראל האויב בקו, אולם עם תום ההפגזה פתחו כל העמדות הירדניות באש. על בית-הספר לשוטרים, ירו במשך כשעה תשעה טנקים מטווח של כ-100 מטר, והוציאו את מרבית פגזיהם. אין ספק שהם הבריחו את הירדנים מחזית המבנה פנימה ואולי מכל חלקו העליון, אולם העמדות שבתחתית-הבניין וסביבתו, אשר נהגו כיאות ולא השיבו אש כל זמן ההפגזה, חזרו לפעולתן ברגע שהכוח הרגלי החל בפריצתו. הטנקים המשיכו לירות, אולם בגלל הסכנה של פגיעה בכוחותינו, נאלצו להגביה קניהם ולפגוע במטרות גבוהות יותר.

בעוד השיתוף עם הטנקים בתוך העיר, לשם פגיעה במטרות נקודה וצלפים, היה מהיר ויעיל, הרי כל ניסיון לתאם שילוב כזה עם הארטילריה גרם לשיבוש שטף-התנופה.

אך ראוי לציין, שבכל גיזרה בה היה, או נוצר, שטח ביניים כלשהו בינינו ובין הערבים לא היססו המפקדים להשתמש

הטנקים בדרך לפעולה

נקרא הטנק אחורה לפצח בונקר, אשר שלט באש על רחבה בין בתים בה התרכזו כוחות רבים. בסיימו „עבודתו” שם חזר הטנק, הוא הטנק של המ”פ רפי, אל פתח-הסימטה, כיוון את תותחו פנימה ובירי מרעיד קירות ניפץ את בונקר-הבטון לרסיסים. הדרך נפתחה.

פלוגתו של אלכס המשיכה לנוע במורד-הרחוב לכיוון שער שכם, אך יוסי המג”ד היפנה אותה אל עבר החצרות, כי הרחוב נשלט על-ידי חומה, והוא רצה להגיע אל מלון „ריבולי” מול שער-הורדוס. הטנקים לא יכלו להיכנס אל תוך החצרות. הם המשיכו בדרך שכם עד לקרבת החומה וסייעו לכיבושם של שני המבנים השולטים על השער: בית-ספר לאחיות ומלון. כיוון שהצליפות ויריות-המקלעים מהחומה לא פסקו, נשארו הטנקים צמודים אליה, פיצחו ונטרלו את עמדות השקים והאבן שמאחוריהן הסתתרו הירדנים.

התיאור שהובא כאן מסביר ומבהיר את ערכם הרב של הטנקים בשטח בנוי ושילובם הרצוף והמדויק בלחימה. אין ערוך לחשיבות האימון המשותף בין חי”ר וטנקים ולריבוי אמצעי-הקשר, אשר יבטיחו העברת הוראות והנחיות מן החי”ר אל הטנקיסטים ללא הסתכנות מיותרת ובמהירות מקסימלית.

הנדסה

ציידים רבים לספר בשבחם של לוחמי-ההנדסה, אשר פוצצו מבנים על יושביהם הגרמנים. אצלנו, בגלל קצב-הלחימה המהיר ושיטת ההיצמדות אל האויב לא ניתנה הזדמנות לחבלנים לפעול במלוא-יכולתם.

כיוון שבמרבית הצירים התקדמו הכוחות ברחובות לא נדרשו החבלנים לפוצץ קירות ולהבקיע חומות. בפלוגתו של אלכס, בהתקדמותה בחצרות-המנזרים לאורך דרך שכם, נדרשה הבקעת-חומה, היא בוצעה מהר ויפה. אולם זה היה מקרה כמעט יחיד.

הלחימה לא יכלו הטנקים להפריע את תותחיהם. הטווח בין עמדות-הצנחנים לבין אלו של הירי דנים היה בסך-הכל מטרים ספורים בלבד, ולכן היו הירדנים ביטח ממת לגבי הטנקים. לעומת זאת נמצאו לטנקים מסרות טריות, חשוכות ומטרידות על גבי עת-החבית בטרות 800 מטר, וכך נגדן הם פעלו עד לכיבוש הגבעה על-ידי חטיבת-השריון.

אף על פי כן מעידים דורות הסמג”ד ודודיק, מפקד אחת הפלוגות שלחמו על גבעת-התחמו”ש: „אין ספק שלהופעת-הטנקים קים היתה השפעה חיובית על הצנחנים ושלילית על הירדנים”. מפקד פלוגת-הטנקים המשיך עם יתר הטנקים — שמונה במספר — אל עבר הגדודים של עוזי ויוסי פ/, כשהוא נע לא על גבעה מבוטרת בחפירות, אלא בין בתים.

הטנקים הגיעו אל יוסי פ/, כאשר הוא היה בקרבת ימק”א ובפלוגה המובילה, של יוסי א/, כבר היו נפגעים רבים. הטנקים נעו במקביל לכוח-החוד של הגדודים, ירו על כל מטרה מזדמנת או אפשרית ובכך חסכו בכוח-אדם לטיהור בתים ולהסתערות וכן בזמן הנדרש לפיצוץ בתים על-ידי חומרי-נפץ.

התיאום בין הצנחנים והטנקיסטים היה קשה ומסובך. לעתים קרובות התקשו הטנקיסטים לאכן את עמדות-האויב. כיוון שאנטנות רבות וטלפונים חיצוניים נפגעו בעת ההפגזה, נתגלו עיכובים ואי-הבנות בהכוונת השריונאים על-ידי הצנחנים. צליפות-האויב מצדו מן הטנקיסטים לחשוף חלק גדול מדי מגופם, ועיכבו את הצנחנים, אשר נאלצו לטפס על הטנקים ולצערק באוני-המפקד את שהיה להם לומר.

אולם, תוך מעשי גבורה ואומץ משני הצדדים, הובנו לבסוף ההנחיות והאש הגואלת ניתכה ומחצה עמדות-אויב וסייעה בהסתערות עליהן.

על הכביש מול ימק”א עמדו הטנקים וחיפו על כיבוש הבית הענק תוך הסתערות מהירה פנימה, אשר בוצעה על-ידי אנשיו של אלכס. בשלב זה כבר היו כוחותיו של יוסי א/ עם טנקים באיזור מעבר מנדלבאום. תנועה זו קדימה אפשרה לטנקים במעבר מנדלבאום לירות על בניין ימק”א מהאגף.

ברחבת-מנדלבאום תפסו הטנקים עמדות מכל צד, פיצחו עמדות מטווח עשרה עד שלושים מטר, ושימשו כמחסה פיזי למעבר כוחות ברחבה הפתוחה.

בהמשך דרך שכם נתקלו הצנחנים בעמדות מקלע ורימון רובה נ”ט בתוך סימטה צרה. כל מי שניסה להמשיך במורד-הרחוב — נורה ונפגע. כאשר התיצב טנק מול הסימטה בפעם הראשונה נורתה לעברו פצצת נ”ט, אשר החליקה בין שרשרותיו. עוד לפני שהספיק לאכן את העמדה הקטלנית

אשר בוצע בחשיכה, היה קטן יחסית. אך משהאיר היום נשתנתה התמונה.

מי שהרים ראשו מעל לשפת־החפירה נורה ונפגע, ולא ידע מאין. מי שיצא להסתער בשטח הפתוח נורה אף הוא. מכיוון שעל גבעת־התחמושת לא נורתה אש רבה, נדמה היה למפקד דים מדי פעם שהקרב שם תם. אבל לא. הירדנים לא ירו בעלמא, וכשירו היו קליעותיהם מדויקות.

חייליו של עוזי בשיח־ג'ארח עמדו שעות ארוכות באש־צליפות ולא עלה בידם לאכן את מקור־האש. האיזור כולו היה בידי הגדוד כבר בשעה 0500, אולם צליפות קטלניות נמשכו עד אחרי שעה 1000, ובמקומות מסויימים עד לשעות אחר־הצהריים.

מעניין סיפורו של רץ המג"ד. לאחר שהשתתף בשתי פעולות־קרב בפצע יעקב חי ברגלו. הוא יצא בכוחות עצמו אל תחנת־האיסוף. אולם משהגיע לשם נוכח שהכניסה אל הבית נתונה תחת אש של צלף נסתר. אין יוצא ואין בא. יעקב החליט להשמיד את הצלף ועלה על גג של בית, אולם נוכח שאין המלאכה קלה. מעקה הגג נמוך היה, וכל תנועה משכה אש. הדם שתת מרגלו הפצועה, הוא הלך ונחלש, והצלף הירדני אינו נראה. לפתע הבחין יעקב בתווזה קלה של וילון באחד החלונות. מיהר יעקב וירה למטרה הנסתרת. הצלף הירדני נפגע, ואשו חדלה להטריד את תחנת איסוף הפצועים.

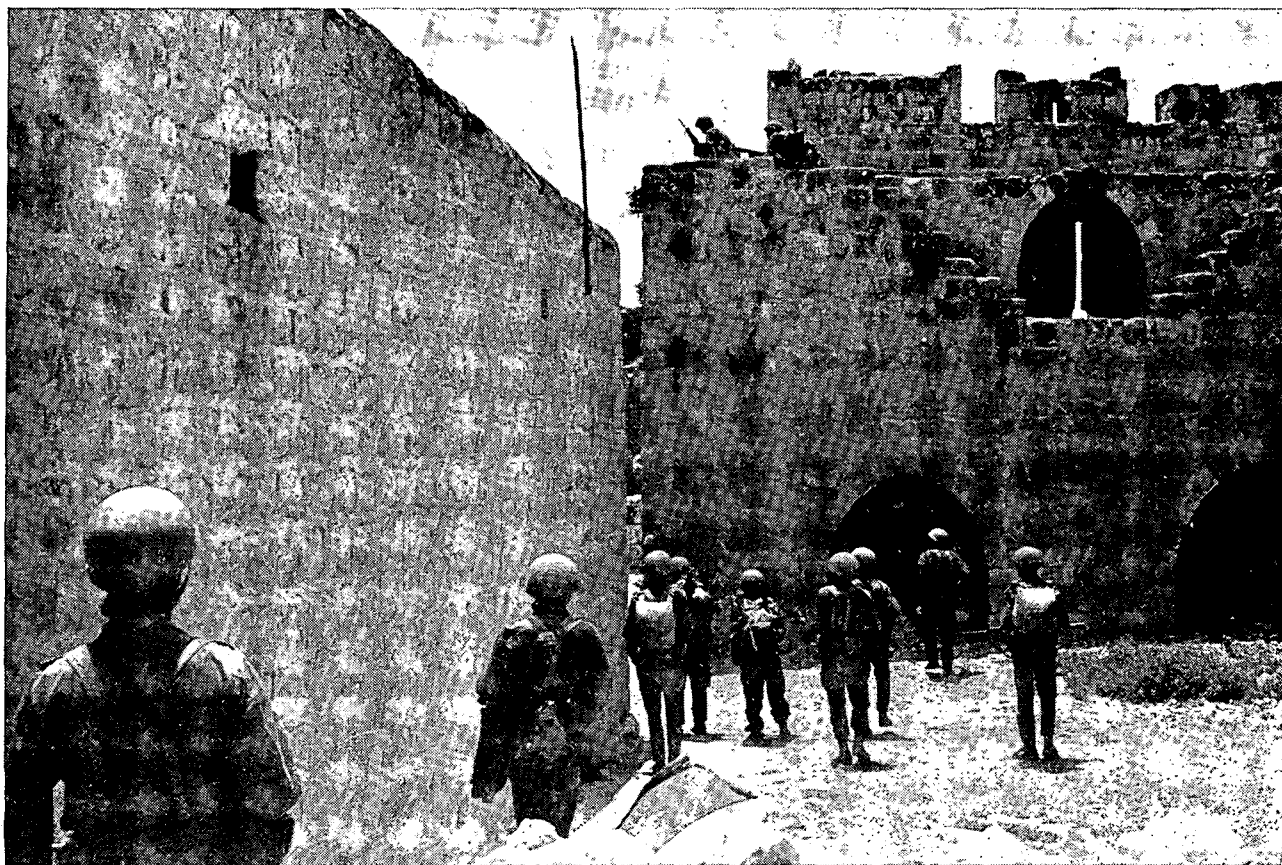
בכל אחת מגזרות־ההבקעה עמדו בפני הכוח הפורץ בין ארבע לחמש גדרות. חלקן נחתכו במספריים ובשקט וחלקן נקרעו על־ידי מטעני־צינור. חוליות־פריצה רבות הוכנו מראש וכולן באו לכלל פעולה. לעתים נקראה אותה חוליה לאותו מקום יותר מפעם — כאשר התגלה שהחוטים לא נקרעו כולם, או כשנתגלתה גדר נוספת בלתי־ידועה. ברוב המקרים לא התרחקו החבלנים ממטעני־הצינור, אלא מספר מטרים.

אנשי פלוגת־ההנדסה ביצעו פעולה חשובה ביותר בפניו־מקשים, שחשיבותה היתה רבה ביותר בשל הצורך לפתוח דרך נקיה לטנקים שהשתתפו בלחימה מקרוב. אנשי יחידות־ההנדסה אשר לא השתתפו בפניו־המוקשים צורפו לגדודים ושם נלחמו כחיילים רגליים לכל דבר.

צליפה

בספרו מתאר הגנרל צ'יקוב מעללים מופלאים של צלפים ומפליג בחשיבות פעולתם. תוצאות הצליפה הירדנית מאשרות זאת לחלוטין. לשמחתנו ניתן לקבוע, כי למרות יערי לותה הקטלנית, לא הצליחה הצליפה לעכב את תנופת־ההתקפה; אך יש לזקוף לחובתה מספר נפגעים רב מאוד. החל מאור ראשון הפכה כל תנועה למסוכנת. בכל שלב פריצת־הגדרות והבקעת המערך הקדמי — אשר בוצע בחשיכה — לא היו כמעט נפגעים, פרט לאלה שנפגעו באש־ארטילרית יותר בעורף. גם מספר הנפגעים בטיהור החפירות

טיהור בתים בעיר העתיקה

משקברו כוחותינו אל חומת העיר העתיקה גברה הצליפה. רחובות, כיכרות ומבנים אשר היו גלויים לחומה הפכו למעין שדות-קטל בועיר-אנפין. דרך שכס נשלטה לחלוטין מהחומה. לאחר תנופת-הכיבוש וייצוב-העמדות נעשתה כל תנועה בכביש זה סכנה ודאית. כך היה המצב גם ברחוב צלאח אד-דין המוליך למלון „ריבולי“. חיים רוסק, אשר חירף נפשו להציל פצוע מאוטובוס, נורה ונהרג במקום. רכבי-מודיעין אשר הגיע למפקדתו של יוסי פ', נפגע. שלושה ניסיונות לחלץ נפגעים הופסקו בגלל צליפה מדויקת. וכאשר, עם חשיכה, ניסו הלוחמים לעלות בשקט על רכבם ולצאת, שוב צלפו לעברם ואחד האנשים נהרג.

מצב דומה היה גם בבית-הקברות שליד „ריבולי“ ובסביבת מוזיאון רוקפלר. שלושה לוחמים נפצעו בפניהם משניסו לפעול מתוך חלונות-המוזיאון הפונים לעבר החומה. צלפים ירדניים מוסתרים פגעו בהם ברגע שנתגלה קנה-הרובה או שאובחנה תנועת-היורה.

החל משעה 1000 נראה היה שהעיר שקטה והלחימה פסקה. אולם הצלפים המשיכו עדיין בשלהם. התגלות מול החומה או תנועה בלתי-הזירה בשטחים פתוחים נסתיימו בנפגעים. הצליפה לא עיכבה אף פעם את התקדמות היחידות. אולם היא גבתה מחיר-דמים גבוה. איכון עמדות הקלעים והצלפים היה קשה ואטי. בעיר העתיקה לא התנהלו קרבות כבדים, אולם שני לוחמים כרעו-נפלו מצליפה מפתיעה מקרוב.

מפקד-הסיירת, מיכה ק', מספר שאפילו בלילה, בעת שירד עם אנשיו לחלץ את נפגעים מהגשר המוכה, שכב צלף ירדני בעמדה אשר ליד פינת-החומה ולא היה טנק או אדם אשר עבר לידו ולא קיבל את מנתו. בזואקי, אשר הפצצה הראשונה שלו לא פגעה, נורה ונפגע בטרם היה סיפק בידו לטעון את הפצצה הבאה.

סרן גיורא אשכנזי, אשר בהתקפה על רכס אוגוסטה ויקטוריה הסתער בראש פלוגתו, נורה ונהרג עלידי כדור בודד. מקומו במרכז-הכוח וחזותו הפיקודית איפיינוהו משאר אנשיו והכדור הקטלני בחר דווקא בו — הנישא מכל.

טיהור בתים

ציידים מודה בספרו, כי טיהור בתים הוא מבצע מסוכן ויקר עד מאוד, שכדאי ורצוי להימנע ממנו. אולם בשטח בנוי מתבססת ההגנה על ישיבה במבנים בודדים ובקבוצות בתים. הרוסים בהתקפות-הנגד שלהם השתדלו להגיע אל המבנים במנהרות, ובמקרים רבים העדיפו את פיצוצם על טיהורם. אולם מבנה גדול והרוס יכול לשמש בסיס-ההגנה טוב לא פחות מאשר בית שלא נפגע ועמדותיו גלויות. מכל מקום — פעמים רבות תקפו הן הגרמנים והן הרוסים בתים עומדים, וטיהרו אותם. ציידים מתאר את הקרבות בתוך הבתים בשפה ציורית. עזה: „נלחמנו במרתפים ובעליות-הגג, במסדרונות ובחדרים, בחדרי-המדרגות ועל הגגות. היה זה מאבק פנים-אל-פנים בנשק קל ובסכינים. בקרב כזה לא היתה השוואה לאויריה ולארטילריה הגרמניים: עינינו הנוצצות והאמיצות של הלוחם הרוסי, כשסכיניו בין שיניו, הן שהבחינו את הגרמני“.

בירושלים היו מבני הקו הראשון מבוצרים היטב: סביב למבנים נמתחו גדרות-חיל; בחצר — חפירות ובונקרים למקלעים כבדים; בקומות ועל הגג — עמדות-בטון ושקים לכל סוגי-הנשק. לאורך גדרות-האבן אשר בין הבתים נחפרו חפירות ומדי כמה מטרים נבנו עמדות-קרב, אשר מתוכן נמשכו חפירות-בריה אל תוך החצרות והמבנים. חלק מהחפירות היה מכוסה בכיסוי-ראש נגד אש-ארטילרית ורימונים. עורף המבנים היה מוגן פחות, אולם הוא נשלט באש ממערכת-מוצבים שבעומק: איזור גבעת-התחמושת ומלון „אמבסדור“ נשלטו עלידי גבעת המבתר; איזור שיח-ג'ראח נשלט עלידי השכונה האמריקאית, „אמבסדור“ וואדי ג'וז; איזור מעבר-מנדלבאום ודרך-שכס נשלטו מחומת העיר העתיקה. מערך העומק באיזור ואדי ג'וז — רוקפלר ו„ריבולי“ נשלטו היטב מרכס אוגוסטה-ויקטוריה ומהחומה. כמובן, שבתוך כל קו כזה קרובים הבתים אחד אל השני ומסוגלים לסייע הדדית.

במצב זה נמשכו הצנחנים אחר שיטתם של הרוסים — להגיע לקרב פנים-אל-פנים עם האויב. טיהורי-הבתים נעשו מטורי חים קרובים. אם המבנה היה מוקף חפירות ובונקרים, טיפלו באלה בהתאם לשיטה של לחימה ביעד מבוצר; בחיפוי אש מקלעים ו„מאגים“ כלפי הקומות העליונות פרצו הצנחנים פנימה בחוליות קטנות ובחיפוי הדדי, הטילו רימונים וריססו באש תת-מקלעים.

כאשר התבצרו הירדנים במבנה עצמו נאלצו החברה לעלות אל הקומות העליונות ולהשמידם שם. המרחק בין הבתים לא אפשר מעבר מגג אל גג, והיה הכרח לדוף אחרי האויב מלמטה למעלה, במדרגות חיצוניות או בחדר-מדרגות פנימי. בכמה מקרים הסתייעו התוקפים בקומות עליונות של מבנה סמוך, כדי לסייע משם — עלידי ריתוק והטעה — דרך חלונות ודלתות, לטיהור הבית בפנים.

לא פעם קרה שלאחר טיפול כזה השתרר שקט, ונדמה היה כי האויב הושמד. הכוח שלנו המשיך בדרכו, אך כעבור דקות אחדות נפתחה שוב אש מאותו מבנה; סבך החפירות והבונקרים אפשר לירדנים מחבואים נסתרים, והצנחנים במרוצתם קדימה לא נגררו אחרי המשיכה לסטות מהמאמץ העיקרי. במקומות שניתן להסתייע בטנקים לחיפוי על הפורצים הנכנסים לבית, בניפוצ עמדות גלויות ובנטרול מקורות-אש אפשריים — נעשה הדבר במלוא-העוצמה. במקרים לא מעטים ירו הטנקים לטווח מטרים ספורים בלבד.

מטולים נ"ט ורימוני-רובה נ"ט היו יעילים וסייעו רבות לשחק עמדות לפני ההסתערות עליהן.

פינוי נפגעים

השטח הבנוי אפשר ליחידות החר"פ להתמקם כמעט בצמוד לכוחות. כאשר גדודו של יוסי י', פרץ מול בית-הספר לשוטרים התפרסה תחנת-האיסוף שלו ממש לידם — בקרבת הבתים. הקיצוניים ביותר והגובלים עם הגדרות שבין הקוים. אל תחנת-האיסוף זו הובאו במשך הלחימה על בית-הספר לשוטרים, על גבעת-התחמושת ועל מלון „אמבסדור“, כ-120

נפגעים, כאשר המרחק המקסימלי לא עלה על 300—400 מטר, ומרבית הנפגעים לא טולטלו למעלה מ־100—200 מטר. מרחק קטן זה אפשר לפצועים רבים להגיע בכוחות עצמם אל תחנת-האיסוף. מתחנת-האיסוף זו פונו הנפגעים לבית-החולים המרכזי, "הדסה" ברכב צבאי — אמבולנסים וג'יפי תול"ר, שהיו פנויים אותה שעה — לאחר שקיבלו טיפול ראשוני מהרופא, הראוי לשבת, ד"ר אורי ועוזריו המסורים.

מעבר לבניין — מרחק כ־80 מטר — התמקמה עוד חוליית חר"פ אשר גם תפקידה היה לטפל בנפגעים של ציר-פריצה זה. מכיוון ששתי יחידות חר"פ אלו הגיעו בחשיכה, ממש לפני הלחימה, לא ידעו זו על מקומה של זו משך זמן רב. המבנים הסתירו לחלוטין את שתי היחידות האחת מן השניה, וקשר-של-ממש לא נוצר ביניהן אלא לקראת סיום שלב-הלחימה הראשון.

בזכות קרבתה הצליחה חוליית ה-חר"פ לטפל במהירות במח"לקת-המרגמות 81 מ"מ אשר נפגעה באש ארטילרית ירדנית.

טיפול בנפגעים

פלר. תחנת-האיסוף שלו היתה ארוזה ונישאה על כתפיים, יוסי התכוון לפרוס אותה בתוך איזור-הלחימה שלו. לקרבה זו של הרופאים והצוענים הרפואיים היתה חשיבות עליונה. מטחים ארטילריים הוציאו מכלל פעולה את אחת הפלוגות של יוסי וגם את תחנת-האיסוף שלו — כולל הרופא. מייד ניתן להם טיפול על-ידי תחנת-האיסוף של עוזי והיחידה החטיבתית והם פונו אל בית-החולים. המרחק בין היחידה הגדדית לחטיבתית לא עלה על 150 מטר והרופא החטיבתי תיאר את חלוקת-הנפגעים ביניהן. כמו כן, שלח רופא נוסף לתחנת-האיסוף של עוזי ורופא מחליף במקום הרופא של יוסי שנפגע.

המרחק בין הלוחמים ובין הרופאים לא עלה על 150—200 מטר. עם זאת — משנתחוללה לחימה רצינית בין הבתים — התמקמו שלושה חובשים ממש בין הלוחמים והקימו תחנת-איסוף נוספת. כשביקר במקום המג"ד ונוכח שהחברה הללו עובדים ללא רופא הזעיק לשם את ד"ר יגאל, שעמד לסיים את הטיפול בנפגעים אשר התרכזו אצלו, וכך הפכה תחנת-האיסוף המשנית לתחנה עיקרית, כשהיא צמודה ללוחמים ומטפלת בהם במהירות מקסימלית. קירות-הבית שימשו מחסה טוב בפני צליפות ורסיסים. בזכות קרבתה זו ללוחמים שימשה יחידת-ה-חר"פ היטב גם את לוחמי גדודו של יוסי פ'. מקומה של תחנת-האיסוף בין מבנים אחרים אפשר לנפגעים לקבל טיפול רפואי גם כאשר המעבר בשטח הפתוח היה נתון מדי פעם באש צליפה. היחידה החטיבתית ברחוב שמואל הנביא המשיכה במלאכתה וטיפלה בעשרות רבות של נפגעים אשר הצליחו לעבור את השטח הפתוח ברגעי-שקט או בחיפוי זח"ל"מים וג'יפי-תול"ר.

לקראת הלחימה על רכס אוגוס-

טה-ויקטוריה והעיר העתיקה הת-

מקמה היחידה החטיבתית באחד המבנים הסמוכים למחזיר-און-רוקפלר. בזכות מיקום זה הוגשה לנפגעים של הסיירת והטנקים עזרה רפואית מהירה ויעילה, בעת קרבת-הערב על הגשר שלמרגלות החומה בדרך יריחו.

על פעולתם היעילה של הרופאים, החובשים והלוחמים אשר סייעו בפינוי, תעיד העובדה שמתוך 400 פצועים אשר הגיעו לבית-החולים מתו רק שישה, אשר פצעיהם היו קשים במיוחד. אין ספק שהמחסה אשר העניק השטח הבנוי ליחידות ה-חר"פ אפשר להם להתמקם כה קרוב לכוחות, והודות לכך לטפל בנפגעים במהירות מקסימלית.

אוריה

אין ללמוד מן הקרב על ירושלים על חשיבותו ויעילותו של סיוע-האוויר בקרבות-עיר, מכיוון שבתוך ירושלים לא הופעלו מטוסים, בין היתר גם בשל קרבת הכוחות זה לזה.

היו לה שישה הרוגים וכ־16 פצועים. פינוי נפגעים בשטח בוצע על-ידי הלוחמים עצמם, תוך גילויי-גבורה אישיים של פצועים המסרבים לקבל עזרה, לוחמים המקריבים חייהם כדי להגיש עזרה לחבריהם וחובשים המתרוצצים גלויים וחשופים לאש על-מנת להספיק ולטפל בכל נפגע.

עם גמר הפינוי דילגה תחנת-האיסוף פנימה, אל העיר, והש-תלבה בתוך הגדוד. כאן עסקה בחבישת-פצועים, בטיפול בהם ובפנויים ובהשלמת ציודה וציוד העזרה-ראשונה של כל אנשי הגדוד, אשר נוצל רובו-ככולו בעת הלחימה. מרכז רפואי שני מוקם ליד איזור-הפריצה של גדודו של עוזי. סוכם שהוליית-ה-חר"פ טיפל בנפגעים של פריצת-הגדרות ותחנת-האיסוף תיכנס פנימה עם הכוחות לטפל בנפגעים הצפויים מהלחימה בבתים. באיזור נערך גם גדודו של יוסי פ', אשר התעתד לעבור דרך הפרצות של עוזי ולנוע אל עבר מוזיאון רוק-

סיכום

אין ספק, ששמירת תנופת־ההתקפה וההגעה אל יעדים מערכתיים תוך תנועה בשטחים העבירים שבשטח בנוי אפשרית ורצויה הרבה יותר בלילה מאשר ביום.

חשיבותה של האש הארטילרית היא בעיקר בשלב שלפני פריצת־הכוחות אל תוך האויזר הבנוי וכן במניעת תנועת־אויב אל קו־המגע. מרגע ששני הצדדים נצמדים זה לזה בקרב פנים־אל־פנים יש קושי רב להפעיל סיוע ארטילרי יעיל. גם אש הארטילריה של האויב היתה יעילה יותר על עורף כוחותינו מאשר על הכוחות שבמגע.

שיתוף טנקים הינו הכרחי כמעט ואין ערוך לחשיבותו. תנועה משולבת של חי"ר וטנקים, תוך חיפוי הדדי מסייעת לשמירת־התנופה ומקטינה את מספר הנפגעים.

צליפה היא נשק יעיל מאוד בידי המגן, אולם לא כן, ולא באותה מידה, לתוקף. איכון קני־צלפים הינה מלאכה אטית ואין לה מקום בתנופת־ההתקפה. אך היא חיונית מאוד לשלבי־ביניים של התארגנות־מחדש וייצוב קוים, אפילו למשך שעות אחדות. אימון כיצד יש לנהוג בשטח מוכה־צלפים עשוי להיות רב־ערך. פיצוצים וחבלות לא היו גורם דומיננטי בלחימה על ירושלים, בגלל הזמן הרב הנדרש לביצועם, וחוסר הכרה מספקת של דרכי גישה תת־קרקעיים. בנסיבות אלו פגז של תול"ר או פגז של תותח־טנק הועדפו על פיצוץ. אך ראוי היה לשאת כמות גדולה יותר של מטענים, מכל הסוגים והגדלים, כי מדי פעם נתקלים בדלת או בקיר המחייבים פריצה. אין ספק שכלי־נשק מסוג הלהביות, אך בעל טווח גדול יותר, עשוי להיות בעל־ערך רב. סימון נתיב־תנועה, בלילה וביום, אל שטחי־ההיערכות ובתוך השטח הכבוש הוא חיוני, ומחייב תכנון יסודי והקצאת כוחות. ריבוי הצמתים והרחובות וכיווניהם המשתנים מכבידים על התנועה ועלולים להטעות כוחות ולהנחיתם אל שטחים מוכי־אש.

מחסה־הבתים מאפשר מיקומן של תחנות־איסוף נפגעים בקרבתם המיידית של הכוחות המסתערים, מבלי לסכן את הרופאים, החובשים והפצועים. בתי־אבן משמשים מגן מצויין מפני נשק קל ואף נגד אש ארטילרית.

נשק־הלחימה העיקרי של החי"ר בשטח בנוי הוא הרימון והתת־מקלע. מקלעים כבדים אינם ניידים דיים ולכן פגיעים לאש־נגדית על־ידי צליפות, תול"רים וטנקים. אך מעל הכל חשובה רוח־הלחימה, זו הדוחפת את הלוחם לעלות על האויב בכל הנסיבות — לוחם הממשיך לנוע קדימה לביצוע מושלם של משימתו, בקיצור: לוחם ללא תנאי!

כך פעלו הצנחנים בירושלים.

